

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. I. Exponuntur duæ primæ rationes D. Thomæ

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

per aliquid notius; sed se habet sicut propositio, quæ simpliciter rem enunciat & affirmat, & ideo evidentia in attestante non excludit fidem, sicut demonstratio à posteriori, & per effectus, ut dicemus in Tractatu de fide.

Dist. 1. art. 7.

ARTICULUS II.

Expugnatur Atheismus, & existentia Dei, multiplici ratione demonstratur.

25 **Q**uinq; rationes principales elegit D. Thomas hic art. 3. ad probandum Deum esse, & ad destruendum Atheismum, sicut olim David ad debellandum & prosternendum Goliath, elegit tibi quinq; limpidiſſimos lapides de torréte, & misit eos in peram pastoralé, ut dicitur 1. Reg. 17. Prima delimitur ex parte motus, & probat dari aliquid ens immobile, & ab omni mutatione liberum. Secunda ex ratione cause efficientis, & probat Deum esse primû principium, & primam causam efficientem omnium rerum. Tertia ex ratione contingentis, & necessarij, & demonstrat Deum esse ens necessarium, & à se. Quarta ex diversis gradibus bonitatis & perfectionis, qui in rebus inveniuntur, & ostendit Deum esse primû ac perfectissimum ens. Quinta ex gubernatione rerum, & probat Deum esse primû & supremû hujus universi provisorem & gubernatorem.

26 His quinq; demonstrationibus, ut hic rectè advertit Cajetanus, S. Doctor probat quinq; conditiones, seu attributa divinitatis, quæ non possunt nisi in ente increato reperiri. Ex immobilitate enim probatur attributum immutabilitatis, ex quo deducitur immenſitas, & æternitas. Ex ratione primi efficientis, sumitur ejus omnipotentia circa creaturas. Ex eo quod sit ens à se, & necessarium, sumitur omnis perfectio, bonitas, immaterialitas, & ratio actus purissimi. Ex eo quod sit maximum & primum ens, ejus simplicitas & eminentia demonstrantur, & probatur quod non sit corpus, quod non sit in prædicamento, quod sit suum esse, quod sit infinitus, unus, &c. Ex eo deniq; quod sit primus & supremus mundi gubernator, demonstratur ejus sapientia, providentia, amor, justitia, misericordia, aliaque perfectiones, & attributa, quæ reſolventia gubernatione hujus universi, & sic his quinq; vis includit D. Thomas omnia quæ ad manifestanda Dei attributa possunt conducere.

In hoc ergo articulo has quinq; demonstrationes D. Thomæ exponemus. postea alias subjecimus, ex artificiosa mundi structura, & mirabili compositione hominis; denique ostendemus non posse dari, etiam apud homines barbaros & agrestes, ignorantiam invincibilem de existentia Dei.

S. I.

Exponuntur duæ primæ rationes D. Thomæ.

27 **P**ro intelligentia harum demonstrationum, supponendum est primò, quod subordinatio in causis moventibus & efficientibus, potest esse duplex; una per accidens, & accidentalis: alia per se, & essentialis. Accidentalem vocamus eam quæ est inter causas particulares, quarum una supponit aliam à qua fuit producta in esse, & ista alteram, per quam similiter fuit produ-

A cta, & sic de cæteris. Exemplum rem declarabit: ut pater v.g. generet filium, supponit prius illum à quo productus fuit, & iste alium adhuc priorem, & sic de reliquis: illa ergo subordinatio quam pater dicitur habere ad omnes antecessores suos, in ordine ad productionem filii, dicitur accidentalis. Primo, quia quod una causa particularis producat talem effectum, est omnino præter intentionem illius actionis, per quam fuit in esse producta ab alio agente, ut optime dicit D. Thomas in commentario libri de causis, lectione prima sub finem; & propterea pater producens filium, dicitur ei à quo productus fuit, solum subordinari accidentaliter in tali productione. Secundò, quia pater producens filium, non subordinatur suis antecessoribus in tali productione, tanquam causis actu secum influentibus in effectum, aut tanquam applicantibus virtutem suam ad agendum (quomodo causa particularis, universali subordinatur) sed dicitur solum eis subordinari, in quantum recipit ab eis esse, quod necessariò prius habere debuit, quam posset operari; & sic non in ordine causandi, sed potius in ordine scendi, dicitur eis subordinari; & propterea non mirum quod talis subordinatio dicatur accidentalis in ordine ad agendum, quando quidem illa non est in eodem ordine. Subordinatio verò essentialis dicitur illa, quæ est inter causas, quarum una per se & essentialiter, in agendo & movendo dependet ab alio simul influente, & concurrente, vel eam applicante ad agendum: qualis subordinatio reperitur inter causas particulares & universales, v.g. inter terram & solem, & inter creaturas & Deum, ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 109. art. 1.

28 Secundò supponendum est, quod licet posset admitti processus in infinitum, in causis & moventibus per accidens subordinatis, sicut de facto daretur in leonibus generantibus & genitis, si munda fuisset ab æterno quoad successiva; non tamen dari potest in causis & moventibus per se subordinatis, & in causando & movendo, ab actuali superiorum influxu dependentibus: tum quia alias daretur simul infinita actu multitudo agentium, cum non possent actu influere nisi existerent; tum etiam, quia aliàs nunquam re ipsa produceretur effectus: quia causa proxima à qua debet immediatè produci, nunquam agit, nisi dependenter ab influxu causæ superioris; nec illa, nisi alia superiori influente, si detur, & sic consequenter; ita ut necesse sit influxum omnium causarum superiorum, mediis causis propinquioribus pervenire ad causam proximam, ad hoc ut illa agat: nusquam autem perveniret ad illam, si daretur ibi processus in infinitum; quia infinita illa multitudo causarum non esset pertransibilis: Ergo &c. Videndus est D. Thomas infra quæst. 46. art. 2. ad 7. ubi dicit, *In causis efficientibus impossibile est procedere in infinitum per se: sed per accidens in infinitum procedere in causis agentibus; non reputatur impossibile. Unde non est impossibile quod homo generetur ab homine in infinitum: esset autem impossibile, si generatio hujus hominis dependeret ab homine, & à corpore elementari, & à sole, & sic in infinitum.*

29 Tertiò supponendum est, quod primus motor omnino immobilis, Deus est. Probat hæc suppositio: nomine Dei intelligimus id quod nihil majus aut melius excogitari potest: Sed primus

mus motor penitus immobilis, talis est: Ergo A est Deus. Major constat, Minor probatur. Primus motor omnino immobilis debet esse actus purus, quia debet carere omni potentialitate, siquidem intantum aliquid est mobile, inquantum est in potentia; unde restat illud quod nullo modo est mobile, nullo modo esse in potentia, sed actus purus: illud autem quod est actus purus, carens omni potentialitate, de necessitate omnem perfectionem imaginabilem præhabere debet, quia si aliqua perfectio illi deesset, esset in potentia ad illam: Ergo sequitur primum motorem penitus immobilem, esse id quod nihil majus aut melius excogitari potest.

30 Confirmatur: primus motor omnino immobilis, debet esse ens increatum, necessarium, æternum, immensum, intelligens, imò & sua intellectio: Ergo debet esse Deus, Consequentia patet, Antecedens verò probatur quantum ad singulas partes. Et in primis quod debeat esse increatum, evidens est: si enim esset creatum, esset mutabile: siquidem omne quod creatum est, mutabile est, saltem transeundo de non esse ad esse, & de esse ad non esse. Quod etiam illud sit necessarium constat: ens enim omnino immobile, & incapax omnis mutationis, non potest aliter se habere: Sed quod non potest aliter se habere, est necessarium: Ergo ens omnino immobile, necessarium est. Item cum immutabilitas sit ratio à priori eternitatis, ens omnino immobile & immutabile, debet esse æternum. Similiter cum movens & motum debeant esse simul, etiam suppositaliter, quando movens movet per internam virtutem (ut infra ostendemus, quando agemus de immanitate) primus motor omnino immobilis, cum sit causa motuum omnium aliarum rerum, debet suppositaliter esse præsens omnibus rebus, & consequenter immensus. Denique cum primus motor debeat cetera omnia movere, & dirigere in suos fines, debet illos cognoscere, ac proinde esse intelligens; & cum sit immobilis, & actus purus, debet esse sua intellectio, alioquin se haberet in potentia ad illam, quod repugnat actui puro. Non potest ergo melius & efficacius demonstrari Deum esse, quam probando dari unum primum motorem omnino immobilem, & qui (ut loquitur Boëtius) *immutus, stabilisque manens, dat cuncta moveri*. His præmissis.

31 Facile intelligitur prima ratio D. Thomæ, quæ sic potest in forma proponi. Datur unus primus motor omnino immobilis: Sed ille est Deus: Ergo datur Deus. Minor constat ex ultima suppositione: Major autem sic probatur à D. Thomæ. Omne quod movetur, ab alio movetur: Sed in moventibus & motis per se subordinatis, non potest dari processus in infinitum: Ergo deveniendum est ad primum movens immobile, quod à nullo moveatur, & quod immotum manens, cuncta alia moveat. Minor constat ex tertia suppositione: Major autem, præterquam quod expressè habetur apud Aristotelem 6. & 8. Phys. & est commune & tritum axioma, apud omnes Peripateticos, & veteres Philosophos receptum, evidente demonstratur à D. Thomæ, ex natura ipsius motus. Quod enim movetur, est in potentia ad id quod movetur: quod autem movet, est in actu; quia movere, est reducere aliquid de potentia in actum, id est perducere aliquid ut actu habeat id, ad quod est in potentia: nihil autè reducitur in actum per id quod est in

potentia, sed per id quod est in actu (potentia enim non habet vim reducendi, sed recipiendi) movens ergo debet esse in actu, mobile in potentia: est autem impossibile quod aliquid sit simul in actu & potentia, respectu ejusdem, quia actus & potentia contradictorias rationes important: quod enim est in potentia ad aliquid, non habet illud: quod vero est in actu, habet illud, vel aliquid illo eminentius, ratione cujus non est amplius in potentia, sed in actu: Ergo impossibile est quod aliquid moveat seipsum, & simul sit movens & motum, respectu ejusdem, sed quidquid movetur, ab alio debet moveri.

B Nec veritatem hujus principii, hujusque demonstrationis vim & efficaciam enervare, vel infringere possunt instantiæ quorundam recentiorum, quibus displicet hoc principium à D. Thomæ assumptum: eò quod illud plurimum faveat Physicæ præmotioni, quam illi rejiciunt. Unde dicunt. principium illud Aristotelicum. *Omne quod movetur, ab alio movetur*, non esse universaliter verum, nec sufficienter adhuc demonstratum: plura enim sunt (inquit) quæ per actum virtutem videntur sese movere, & reducere ad formalem: ut videre est in viventibus, quæ agunt, & se movent à principio intrinseco; in gravibus & levibus, quæ se movent ad centrum; in aqua calida, quæ restituit se ad pristinam frigiditatem; & in voluntate creata, quæ cum sit potentia libera, seipsam movet & determinat ad agendum, nec ab aliquo agente movetur & determinatur, alioquin ejus libertas & indifferentia tolleretur.

Verùm hæc instantiæ frivole sunt, & procedentes ex falsis principiis, unde ad primam facile respondetur, in viventibus, omnes motus vitales procedere à motu cordis, qui est primum vivens, & ultimum movens, motum verò cordis esse à generante: non repugnat enim, quod aliquis motus vitalis procedat & derivetur ab aliquo extra se, quando motus ille vitalis est primus & id à quo ceteri inclinantur; qualis est motus cordis in vita sensitiva, & prima intentio finis in vita morali & rationali: unde sicut ista est à Deo, ut specialiter motore: ita & motus cordis à generante, quod cum vitam inchoet, etiam primum vitam motum inchoare debet. Similiter motus levium & gravium ad centrum, & recuperatio frigiditatis in aqua calida, fiunt virtute generantis, quod in emanatione passionum complet generationem suam, & quod, licet interdum non sit immediatè præsens per seipsum, quando fiunt illi motus, est tamen præsens mediatè & virtualiter, ratione naturæ, quæ est terminus primarius generationis, & quæ se habet ut medium connectens actionem generantis cum ipsis passionibus. Sed hæc ad Philosophiam spectant.

Ad aliam verò instantiam, quæ est de voluntate creata, quæ cum sit potentia libera, seipsam movet & determinat, facile respondetur, quod voluntati creatæ eo modo competit se movere & determinare, quo libera est: unde cum non sit primum, sed secundum liberum, ei non competit per se primo, & independenter à quocumque alio libero, se movere & determinare, sed secundario tantum, & dependenter à motione, & determinatione primi liberi, primique determinantis, ut in loco ostendimus. Unde D. Thomas infra quæst. 105. art. 4. ad 2. & 3. dicit, *Moveri*

Moveri ex se, non repugnat ei quod movetur ab alio; quod amplius explicat, & latius expendit quæst. 3. de malo art. 2. ad 4. ubi hæc scribit: *Manifestum est autem, quod cum aliquid movet alterum, non ex hoc ipso quod est movens, ponitur quod sit primum movens; unde non excluditur quin ab altero moveatur, & ab altero habeat similiter hoc ipsum quod movet. Similiter cum aliquid movet seipsum, non excluditur quin ab alio moveatur, quo habet hoc ipsum quod seipsum movet, & sic non repugnat libertati, quod Deus est causa actus liberi arbitrii.*

34 Ad do quod, quamvis daretur, Deum ut motorem particularem, non movere, nec applicare voluntatem ad actus deliberatos; negari tamen non possit, quin ut motor universalis eam moveat, & determinet ad primam volitionem seu intentionem finis, qui est actus indeliberatus: quod sufficit ad verificandum illud principium Aristotelis, *Omne quod movetur, ab alio movetur*: si enim voluntas non movet seipsam ad electionem mediocum, & alios actus deliberatos, nisi ut prius mota, & applicata à Deo, virtualiter saltem & mediata.

35 Eadem demonstrationem eludere conantur Athei, recurrendo ad processum in infinitum, quem dicunt in causis moventibus & motis non esse impossibile, ut constat in scientia D. Thomæ, & aliorum qui docent mundum potuisse esse ab æterno, secundum permanentia & successiva: in tali enim casu evidens est quod daretur processus in infinitum in generationibus leonum vel hominum. Verum huic evasioni Atheorum jam aditum præclusimus, ostendimus enim quod quamvis in causis per accidens subordinatis, possit concipi vel dari processus in infinitum, hoc tamen repugnat in causis per se & essentialiter subordinatis, rationemque disparitatis assignavimus: quia in causis per accidens subordinatis, ultimum movens non debet expectare motum & influxum causarum priorum, nec ab illis moveri, aut applicari ad agendum. v. g. quia leo generans, per se & immediate in sua actione non dependet ab alio à quo est genitus, nec ei per se subordinatur, sed per accidens tantum & mediata, quatenus ab illo recepit naturam & potentiam generativam, non repugnat dari processum in infinitum in generationibus leonum, si mundus fuisset ab æterno productus: in moventibus autem per se subordinatis hoc omnino repugnat, quia in illis ultimum movens non movet nisi motum & applicatum à priori, & istud ab alio, & sic deinceps: unde cum infinitum non sit pertransibile, si in illis daretur processus in infinitum, ultimum movens nunquam moveret; ut constat manifestè exemplo horologii, in quo si essent infinitæ rotæ, & quælibet dependeret in tuo motu ab alia superiori, nec posset moveri nisi dependenter ab illa prius movente; nulla esset quæ posset ultimo moveri, & pulsare horas: quia nunquam posset deveniri ad primam, quæ cæteras omnes moveret, cum infinita illa multitudo rotarum nunquam esset pertransibilis.

36 Secunda demonstratio D. Thomæ sumitur ex ratione causæ efficientis, & potest sic breviter exponi. Prima causa efficiens est Deus: Sed datur una prima causa efficiens: Ergo datur Deus. Major constat, prima enim causa dicitur illa, quæ est in dependens ab omni alia in causando, atque adeo in essendo; cum causare & operari sequatur ipsum esse: nihil autem aliud nomine

A Dei intelligitur, quam aliquod ens, quod est à se, & independens à quocumque alio: Ergo &c. Minor verò probatur: videmus enim in rebus istis inferioribus & sensibilibus, esse ordinem causarum efficientium, nec tamen inveniri, nec possibile esse, quod aliquid sit causa sui ipsius, quia sic esset antequam esset: ut enim aliquid efficiat, debet habere esse, quia quod nihil est, nihil operatur: ut autem efficiatur, debet non esse: quod enim est, non fit, sed factum est, Cum ergo in causis efficientibus, per se subordinatis, non possit dari processus in infinitum (ut jam ostendimus) necesse est ponere aliquam primam causam efficientem. Hæc demonstratio similis est præcedenti, & eodem modo defendenda, ejusque vis & efficacia magis constabit ex dicendis in sequenti, ubi omnia Atheorum effugia confutabimus, eorumque latibulo destruemus.

S. II.

Explicantur alia rationes D. Thomæ.

Tertia ratio D. Thomæ sumitur ex contingenti & necessario, & potest sic proponi. Datur in rerum natura aliquod ens necessarium, de cujus ratione & essentia est quod sit, & existat necessario: Sed tale ens est Deus: Ergo datur Deus. Minor constat: ens enim necessarium, debet esse à se, & improducibile, ac independens, ac proinde Deus: nomine enim Dei, nihil aliud intelligimus. Major verò, in qua solum est difficultas, probatur: si non datur aliquod ens necessarium, & de cujus essentia sit esse & existere, sequitur omnia entia quæ sunt in rerum natura, esse contingentia, & possibile esse & non esse: Sed hoc implicat contradictionem: Ergo in rerum natura debet dari ens aliquod necessarium, de cujus essentia sit actus & necessario existere. Major constat, Minor verò probatur. Si enim omnia entia quæ sunt in rerum natura, essent contingentia, & possibile esse & non esse, nullum planè ens de facto daretur à parte rei: Sed hoc est contra sensum, & manifestam experientiam: Ergo omnia entia quæ sunt in rerum natura, non possunt esse contingentia. Sequela Majoris probatur: illa quæ ex se, & ex sua ratione specifica & essentiali, possibilitatem solum habent ad existendum, non possunt poni in rerum natura, nec reduci de potentia in actum existendi, nisi per ens aliquod necessarium, & cui per se & ex natura sua conveniat existere: Sed contingentia ex se & ex sua ratione specifica essentiali, habent solum possibilitatem ad existendum; definitur enim contingens, quod habet potentiam ad existendum vel non existendum: Ergo si omnia quæ sunt in mundo sint contingentia, & nullum detur ens necessarium, nihil omnino erit in rerum natura, nullumque dabitur ens à parte rei. Minor & consequentia patent, Major autem & ratio probatur & exemplis suaderunt. Illa quæ per se & ex ratione specifica dicunt solum possibilitatem ad aliquem actum vel formam, non possunt illam habere, nec in illum actum reduci, nisi per aliquam causam, quæ vel formaliter, vel eminenter talem actum contineat: sicut quia à se ex natura sua, & ex propriis principiis, est solum in potentia ad lucem, non potest fieri actu lucidus, nisi illuminetur à sole, aut aliquo alio corpore, cui per se & ex propriis princi-